

A NYELV TÉRBEN ÉS IDŐBEN
TEMATIKA ÉS SZAKIRODALOM-JEGYZÉK
(2018/2019. tanév)

Megjegyzés: A kötelező olvasmányokat **félkövér** kiemelés jelzi.

1–2. A nyelvtörténet tárgya, részterületei, érintkező tudományai. A nyelvi változás általános mechanizmusa.

- **KISS JENŐ: A nyelvtörténet és vizsgálata. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelvtörténet kézikönyve. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 17–19.**
- **KISS JENŐ: A nyelvi változás. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelvtörténet kézikönyve. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 20–29.**
- **JUHÁSZ DEZSŐ: Dimenzionális nyelvészet. In: BALÁZS GÉZA szerk., Nyelvészetről mindenkinek. Bp., 2011. 61–4.**
- KISS JENŐ: Nyelvi változás — kutatói dilemmák. *Magyar Nyelv* 104 (2008): 257–274.
- BENKŐ LORÁND: *A történeti nyelvtudomány alapjai*. Bp., 1998². 13–77.

3. A nyelvtörténet korszakai. A korszakok főbb nyelvtörténeti jellemzői.

- **KISS JENŐ: A magyar nyelvtörténet korszakolásához. Magyar Nyelv 99 (2003): 385–393.**
- **KISS JENŐ: A magyar nyelvtörténet korszakolása és korszakai. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelvtörténet kézikönyve. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 43–47.**
- *A magyar nyelv és irodalom enciklopédiája*. Szerk. SIPOS LAJOS. Bp., 2002². 73–106.

4–5. A nyelvtörténet-kutatás forrásai. A nyelvemlékek és nyelvemléktípusok.

- **KISS JENŐ: A nyelvtörténetírás forrásai. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelvtörténet kézikönyve. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 48–51.**
- **TERBE ERIKA: A nyelvemlékek. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelvtörténet kézikönyve. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 52–82.**
- MADAS EDIT: „Látjátok feleim ...”: magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig. OSzK, Budapest, 2009. (<http://nyelvemlekek.oszk.hu>)
- KOROMPAY KLÁRA 2006. Árpád-kori szövegek: mit képvisel az, ami ránk maradt? In: MÁRTONFI ATTILA – PAPP KORNÉLIA – SLÍZ MARIANN szerk., 101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére. Argumentum, Budapest, 2006. 116–122.

(Az előadásban elhangzó nyelvemlékek ismerete és típusba sorolása szükséges!)

6. A magyar nyelv eredetéről. A nyelvrokonság kritériumai, az alapszókészlet.

- **HONTI LÁSZLÓ: A történeti-összehasonlító nyelvtudományról dióhéjban. In: HONTI LÁSZLÓ főszerk., A nyelvrokonságról. Bp., 2010. 15–31.**
- Uralonet. Uráli Etimológiai Adatbázis. <http://www.uralonet.nytud.hu/>

7. A népvándorlás kori magyar műveltség a szavak tükrében. A honfoglalás előtti iráni és ótörök jövevényszavaink mint a társadalom- és művelődéstörténet forrásai.

- **RÓNA-TAS ANDRÁS: A honfoglaló magyar nép. Bp., 1996. 239–41, 243–50.**
- **BÁRCZI GÉZA: A magyar szókincs eredete. Bp., 2001². 45–55, 64–79.**
- RÓNA-TAS, ANDRÁS – BERTA, ÁRPÁD – KÁROLY, LÁSZLÓ: *West Old Turkic: Turkic Loanwords in Hungarian*. Turcologica 85. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2011.

8. A magyar nép elhelyezkedése, térfoglalása a Kárpát-medencében. A kultúraváltás tükröződése a nyelvben: szláv és latin hatás.

- **BENKŐ LORÁND: Az Árpád-kori magyarság nyelvföldrajzi helyzete. Magyar Nyelvőr 92 (1996): 399–403.**
- **BÁRCZI GÉZA: A magyar szókincs eredete. Bp., 2001². 79–95.**
- **TARNAI ANDOR 1981. Szóbeliség – latinság – írásbeliség. In: TARNAI ANDOR – CSETRI LAJOS, A magyar kritika évszázadai I. Rendszerek a kezdetektől a romantikáig. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1981. 11–26.**
- BENKŐ LORÁND: A honfoglaló magyarság nyelvi viszonyai és ami ebből következik. In: *Honfoglalás és nyelvészet*. Bp., 1997. 163–176.
- SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2010. A Tihanyi alapítólevél görög helynevei. *Magyar Nyelv* 106: 295–307, 385–396.

9. Nyelv és nyelvjárás. A nyelvjárások osztályozása. Ó- és középmagyar kori nyelvjárási jelenségek (ö-zés, í-zés, a-zás, diftongálás).

- **KISS JENŐ szerk.: Magyar dialektológia. Bp., 2001. 31–56, 72–81, 262–7.**
- **JUHÁSZ DEZSŐ: A nyelvjárások történetéből. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelvtörténet kézikönyve. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 326–332.**
- JUHÁSZ DEZSŐ: Rendszertörténet, kronológia, területiség. Egy nagy ívű tendencia szerkezetéről és mozgásáról. In: É. KISS KATALIN – HEGEDŰS ATTILA szerk., *Nyelvelmélet és diakrónia*. Piliscsaba, 2011. 225–46.
- N. FODOR JÁNOS: Az ómagyar kori magánhangzórendszer érintő hangeltolódás tendenciájának nyelvjárási vonatkozásai. In: É. KISS KATALIN – HEGEDŰS ATTILA szerk., *Nyelvelmélet és dialektológia 2*. PPKE BTK Elméleti Nyelvészeti Tanszék – Magyar Nyelvészeti Tanszék. Piliscsaba, 2012.

10. Nyelvföldrajz és népiségtörténet. Magyar népcsoportok (székely, moldvai, szlavóniai magyar) településtörténete a nyelvföldrajz szemszögéből.

- **JUHÁSZ DEZSŐ: A nyelvjárások történetéből. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelvtörténet kézikönyve. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 322–326.**
- **BENKŐ LORÁND: A nyelvföldrajz történeti tanulságai. Az MTA I. Osztálya Közleményei 24 (1967): 29–48.**
- BENKŐ LORÁND: *A csángók eredete és települése a nyelvtudomány szemszögéből*. MNyTK. 188. Bp., 1990.
- BENKŐ LORÁND: A székelység szerepe az Árpád-kori országvédelemben. *Magyar Nyelv* 2005: 269–74.
- N. FODOR JÁNOS: Nyelvészeti módszerek a magyar népiségtörténeti kutatásokban. In: CZETTER IBOLYA – HAJBA RENÁTA – TÓTH PÉTER szerk., *VI. Dialektológiai Szimpozion: Szombathely, 2015. szeptember 2–4*. Szombathely–Nyitra, 2016. 231–243.
- N. FODOR JÁNOS: A kórogyi nyelvjárás nyelvföldrajzi tanulságai. In: SZOTÁK SZILVIA szerk., In: *Magyar nyelv és kultúra a Kárpát-medencében*. Gramma Nyelvi Iroda–UMIZ–Imre Samu Nyelvi Intézet. Dunaszerdahely–Alsóőr, 2011. 62–73.

11. A középmagyar kor történelmi, kulturális és nyelvi eseményei. A reformáció, könyvnyomtatás, bibliafordítások és nyelvtanok hatása. Az irodalmi (írott) nyelvi norma kialakulása.

- **KISS JENŐ: A magyar nyelv és a reformáció. Magyar Nyelv 113 (2017): 385–393.**
- **KISS JENŐ: A magyar köznyelv (standard) alakulástörténetéhez. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelvtörténet kézikönyve. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 367–369.**
- SZATHMÁRI ISTVÁN: A magyar reformáció nyelvi hatásáról. *Magyar Nyelvőr* 141 (2017): 207–215.
- SZATHMÁRI ISTVÁN: *Régi nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1964.

12. A felvilágosodás és a reformkor nyelvi mozgalmi, különös tekintettel a nyelvújításra és a magyar nyelv státusára.

- **DÖMÖTÖR ADRIENNE: A nyelvújítás. In: Szerk. KIEFER FERENC: A magyar nyelv kézikönyve. Bp., 2003. 103–115.**
- **KISS JENŐ: A magyar nyelvközösség történeti-művelődéstörténeti áttekintésben. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelvtörténet kézikönyve. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 405–409.**
- KISS JENŐ: A magyar köznyelv (standard) alakulástörténetéhez. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., *A magyar nyelvtörténet kézikönyve*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 370–372.
- GERSTNER KÁROLY: *A magyar nyelv szókészlete*. In: Szerk. KIEFER FERENC: A magyar nyelv kézikönyve. Bp., 2003. 126–8, 129–32.

13. Az újabb magyar kor történelmi és kulturális változásai és ezek hatása a nyelvre. A magyarság Trianon utáni széttagolódásának nyelvi következményei. A nyelvjárások területi, társadalmi és rendszertani-funkcionális visszaszorulása.

- **TOLCSVAI NAGY GÁBOR szerk., A magyar nyelv jelene és jövője. Budapest, Gondolat Kiadó, 2017. (III. fejezet: A magyar nyelvközösség belső szerkezete és működése a Kárpát-medencében)**
- **KISS JENŐ: A magyar nyelvközösség történeti-művelődéstörténeti áttekintésben. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelvtörténet kézikönyve. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 409–415.**
- KISS JENŐ szerk.: *Magyar dialektológia*. Bp., 2001. 234–56.
- KONTRA MIKLÓS: *A határon túli nyelvváltozatok*. In: Szerk. KIEFER FERENC: A magyar nyelv kézikönyve. Bp., 2003. 301–321.